

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА / INTERNATIONAL ECONOMICS

УДК 331.5(045)

ЧЕПЕЛЕНКО А.М.¹

1* к.е.н., доц., доцент кафедри економіки підприємств та менеджменту, Українська інженерно-педагогічна академія, e-mail: a.m.chepelenko@gmail.com, Web of Science Researcher ID: AAY-8966-2021, ORCID ID: 0000-0001-7794-2221

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Дослідження закономірностей процесів міжнародної міграції, економічних, соціальних та культурних трансформацій, викликаних переорієнтацією регіональних міграційних потоків у XXI столітті є актуальним і своєчасним для країн, які активно модернізують свою міграційну політику. **Метою** статті є визначення основних закономірностей міграційної динаміки країн-донорів та країн-реципієнтів на основі оцінки макроекономічного впливу міжнародної міграції в статистиці і динаміці за період з 1990 по 2020 роки. Для проведення дослідження було використано **методику** оцінки кількісних показників міжнародної міграції Світового банку, Організації Об'єднаних Націй, Міжнародної організації з міграції, Організації економічного співробітництва та розвитку, аналітична та статистична інформація. **В результаті** дослідження було виявлено, що останнім часом міграційні потоки складаються з поєднання постійних потоків, зумовлених довгостроковими тенденціями, які, незважаючи на перепони, спричинені пандемією Covid-19, зміцнюються і очікується, що вони ще посилюватимуться в найближчі десятиліття та спорадичних сплесків, породжених кризами та стихійними лихами. Рушійними силами міжнародної міграції у сучасному світі є різні демографічні тенденції, стреси, спричинені зміною клімату, трансформаційні нові технології та зростання нерівності всередині та між країнами. У той же час насильство, конфлікти та відчай призвели до раптових й великих переміщень, зокрема з Сирії, Південного Судану, М'янми, Венесуели, а, нещодавно, й з України. Проведені дослідження дозволяють зробити висновки, що динаміка міжнародної міграції є складною та не може бути виміряна у повному обсязі, зрозуміла та врегульована. Однак, постійно зростаючий і вдосконалюваний масив даних та інформації, можуть допомогти нам краще зрозуміти ключові особливості міграції в дедалі невизначені часи. Основні результати, що становлять **наукову новизну** та отримані у ході проведення дослідження полягають у тому, що запропоновано принципово новий підхід щодо усвідомлення впливу ролі чинників регулювання міграційними процесами. **Практичне значення** одержаних результатів полягає у розробці рекомендацій та пропозицій, які можуть бути корисними при розробці та реалізації національної міграційної політики.

Ключові слова: міграційна політика; міграційні процес; країни-донори; країни-реципієнти; міграційні потоки; міграційні «коридори»

Постановка проблеми

Серед основних причин, які змушували людей залишати свої території, тривалий час, були пошук роботи та кращого життя. За результатами досліджень останніх років причини міграції змінилися на такі як нові, відновлені та затяжні збройні конфлікти, які ще більш посилюються економічними, екологічними та кліматичними кризами.

За даними Міжнародної організації з міграції, за останні півстоліття кількість міжнародних мігрантів зросла з 75 у 1960 р. до 295 млн осіб у 2022 р., тобто з 2,6% до 3,6% людей у світі у 2020 р. жили за межами своєї країни народження [7,8].

Слід зазначити, що зазначене збільшення кількості міжнародних мігрантів відбулося, незважаючи на обмеження міжнародного

пересування на ранніх стадіях пандемії Covid-19.

Особливістю отриманих результатів дослідження ООН є те, що у 2020 р. стрімко зросли обсяги кількості міжнародних мігрантів, пов'язаних, також, зі стихійними лихами, конфліктами та насильством до 40,5 млн осіб, що на 28,57% вище за показник 2019 р. (31,5 млн осіб).

Україна залишається однією з головних країн-донорів та країн-реципієнтів на світовому рівні. Так, у 2020 р. кількість українських мігрантів за кордоном сягнула 6,1 млн осіб, а кількість іммігрантів в Україні досягла 4,6 млн осіб [8] та за даними Світового Банку, у 2020 р. Україна перебувала на третьому місці в рейтингу країн, що є найбільшими отримувачами приватних грошових переказів в Європі, всупереч

прогнозам про скорочення переказів в часи пандемії [7].

Передбачається, що в найближчі десятиліття, економічні, політичні, екологічні та демографічні проблеми, глобалізація та зміна клімату збільшать міграційні потоки як всередині країн, так і за їх межами [1].

У сучасному світі реалізація права кожної людини залишати будь-яку країну, включаючи і свою власну, та повертатися у свою країну, закріплена декларацією прав людини (ст. 13, п. 2) [8] та поставлена в залежність від характеру сприйняття національних інтересів державною владою.

Дослідження закономірностей процесів міжнародної міграції, економічних, соціальних та культурних трансформацій, викликаних переорієнтацією регіональних міграційних потоків у XXI столітті є актуальним і своєчасним для країн, які активно модернізують свою міграційну політику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Численні дослідження тенденцій та специфіки міжнародних переміщень населення представлені у звітах міжнародних організацій, таких як Міжнародна організація з міграції, Світовий Банк, Організація економічного співробітництва та розвитку та інші.

Формулювання мети статті

Метою статті є визначення основних закономірностей міграційної динаміки країн-донорів та країн-реципієнтів на основі оцінки макроекономічного впливу міжнародної міграції в статистиці й динаміці за період з 1990 по 2020 роки. Незважаючи на глибину розробки теми міжнародної міграції, недостатньо уваги сконцентровано саме на закономірностях та основних детермінантах міжнародної міграції.

Виклад основного матеріалу

Міграція є невід'ємною частиною процесу розвитку. Вона є механізмом перерозподілу людських ресурсів між секторами економіки та географічними зонами та дозволяє уникнути потрясінь, стресів та дисбалансу або адаптуватися до них. Міграція як внутрішня, так і зовнішня має економічні та соціальні

наслідки для мігрантів, їхніх громад походження та місць призначення.

Жоден відтворювальний процес у реальному сучасному економічно розвиненому й інтегрованому суспільстві не виникає без впливу на нього тих змін, які пов'язані з міграційними процесами. Темпи розвитку і характер міграційних процесів зумовлені, насамперед, зростанням потреб розвинених країн у людських ресурсах і супроводжуваним глобалізацією поглибленням соціальної поляризації й загостренням проблем, пов'язаних з неухильним наростанням бідності та злиднів у світових масштабах.

Міграційні потоки, у більшості, спрямовані із країн, що розвиваються. Крім того, країни, що розвиваються, є місцем призначення для більш ніж третини з 260 млн економічних мігрантів та більше ніж 85% з 35 млн біженців, які шукають притулку в усьому світі.

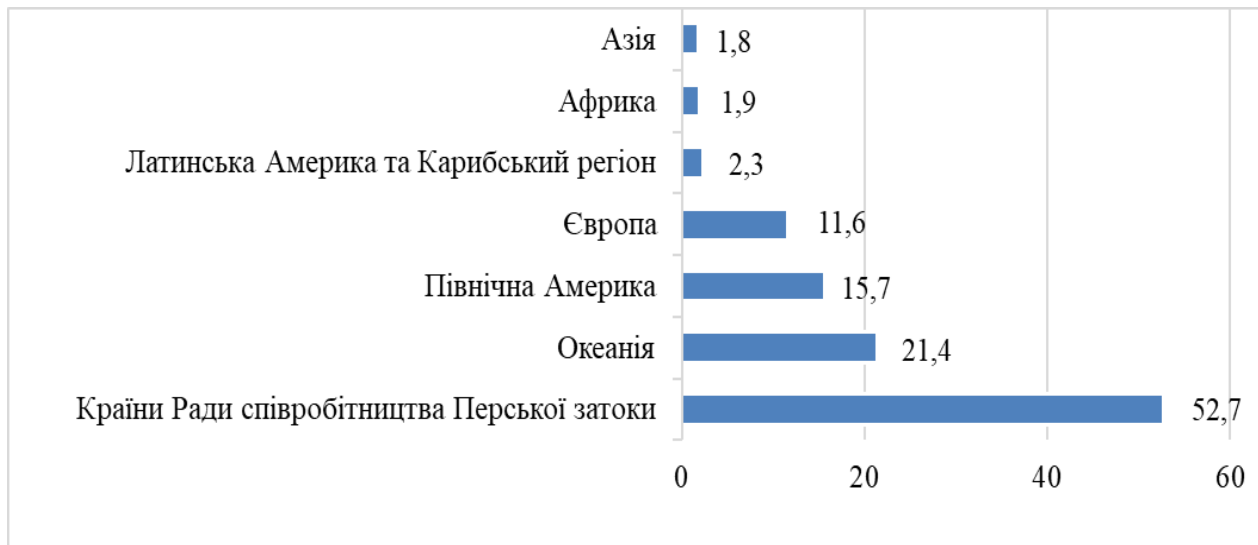
Останнім часом міграційні потоки складаються з поєднання постійних потоків, зумовлених довгостроковими тенденціями, які, незважаючи на перепони, спричинені пандемією Covid-19, зміцнюються і очікується, що вони ще посилюватимуться в найближчі десятиліття та спорадичних сплесків, породжених кризами та стихійними лихами. Рушійними силами міжнародної міграції у сучасному світі є різні демографічні тенденції, стреси, спричинені зміною клімату, трансформаційні нові технології та зростання нерівності всередині та між країнами. У той же час насильство, конфлікти та відчай призвели до раптових й великих переміщень, зокрема з Сирії, Південного Судану, М'янми, Венесуели, а, нещодавно, й з України.

За оцінками Організації Об'єднаних Націй, найбільша кількість міжнародних мігрантів у 2020 р. спостерігалась у Європі (86,7 млн. осіб), Азії (85,6 млн. осіб) та Північній Америці (58,7 млн. осіб), що становить 84,9% від загальної кількості міжнародних мігрантів у світі.

Найшвидші темпи зростання кількості міжнародних мігрантів спостерігаються у Латинській Америці та Карибському регіоні (збільшення майже вдвічі, у порівнянні з 2005р.). Щодо структури, то більша частка міжнародних мігрантів до чисельності постійного населення у 2020р. спостерігається в країнах Ради співробітництва Перської затоки (Бахреїні, Кувейті, Омані, Катарі, Саудівській Аравії та Об'єднаних Арабських

Еміратах), Океанії (Австралії, Новій Зеландії та різних острівних країнах й територіях

Тихого океану), Північній Америці та Європі (рис.1) [8].

Рис. 1. Частка міжнародних мігрантів до чисельності постійного населення у 2020р., %

Слід звернути увагу на те, що країни, які мають найбільшу кількість міжнародних мігрантів, як правило, не є тими самими країнами, де міжнародні мігранти складають найбільшу частку населення. Так, у США тривалий час є країною-реципієнтом з найвищим рівнем річної чистої міграції, але, при цьому, мігранти у 2020 р. становили лише близько 15,1% населення США. Тоді як, у 2020 р. 93,9% осіб, які проживали в Об'єднаних Арабських Еміратах, були міжнародними мігрантами. Схожа тенденція спостерігається у Катарі (80,6%) та Кувейті (71,3%). Серед інших країн Ради співробітництва Перської затоки в першу десятку входять Бахрейн, Оман, Саудівська Аравія, Йорданія та Ліван.

Проте найбільше зростання за період 1990 - 2020 рр. спостерігалось в США (у 2,13 рази), Латинській Америці та Карибському регіоні (у 2,07 рази), Океанії (у 1,98 рази) та Африці (у 1,68 рази) (рис.2).

Розвинені країни Північної Америки та Європи, є основним місцем дислокації міжнародних іммігрантів більше, ніж 60 років. Так, у 1960 р. в них було зосереджено 39,9%, а у 2020 р. – 49,3% іммігрантів світу. Найменша кількість іммігрантів мешкає у Латинській Америці та країнах Карибського басейну, Східній Азії і Тихоокеанському регіоні.

Хоча міжнародними мігрантами є лише невелика частина населення світу (3,6% у 2020 р.), довгострокові дослідження вказують

на те, що міжнародна міграція не є рівномірною, а на рівні країн існують значні відмінності під впливом певних факторів (економічних, географічних, демографічних та ін.), що призводить до формування чітких моделей міграції (міграційних «коридорів»), які являють собою накопичення міграційних рухів протягом тривалого часу та дають миттєвий знімок того, як моделі міграції еволюціонували (табл.1) [1, 2, 5].

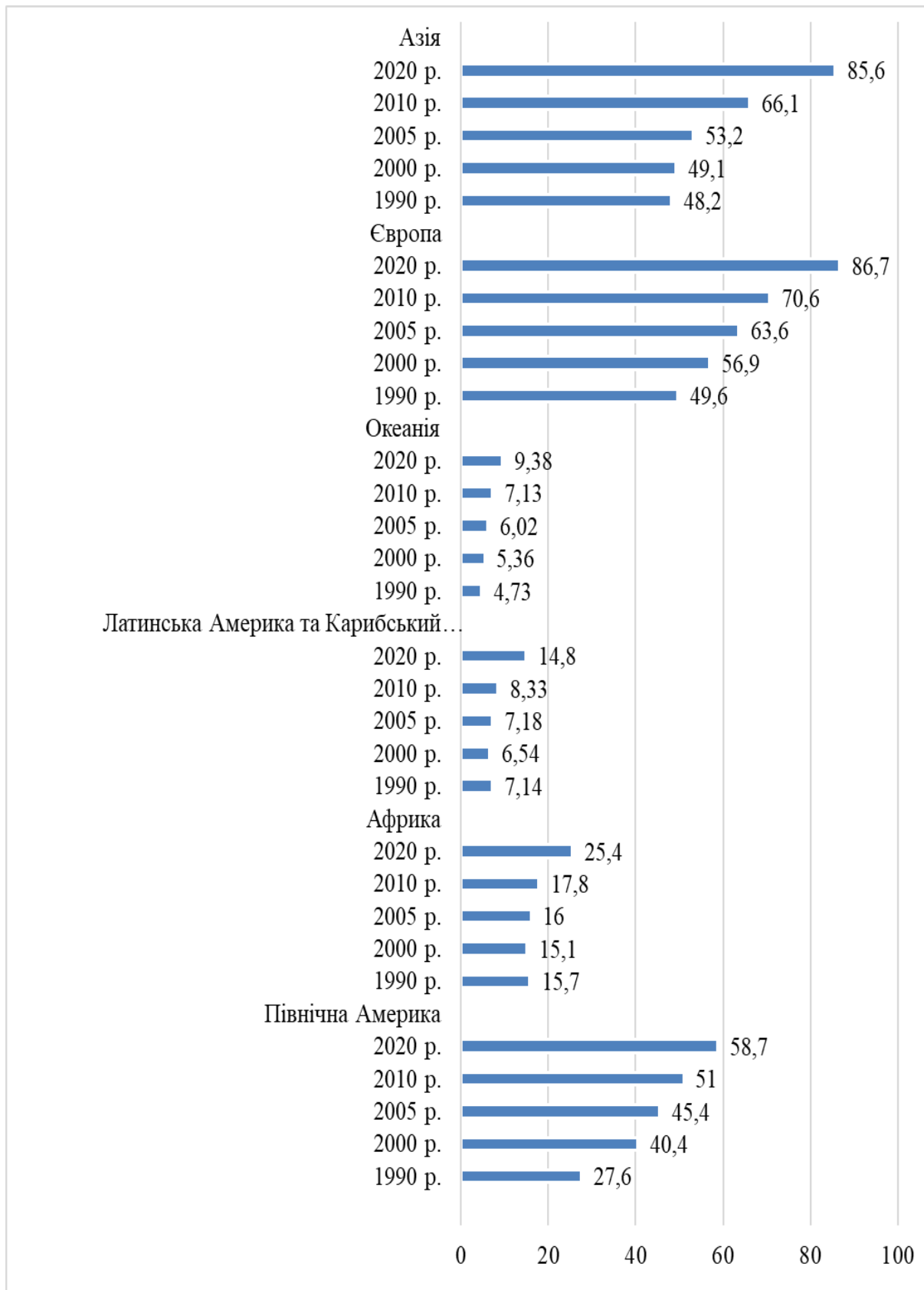
Серед групи країн-донорів традиційно присутні Індія, Мексика, Китай, Росія, Бангладеш та Пакистан. Практично всі вони мають давні зв'язки з традиційними країнами-реципієнтами: США, Німеччиною, Канадою, Австралією та створюють нові з країнами Ради співробітництва Перської затоки (Оманом, Саудівською Аравією та Об'єднаними Арабськими Еміратами), які залучають іноземних працівників.

Також слід зауважити, що змінили свій статус з країни-донора у 1990-2000 рр. на країни-реципієнти у 2000-2013 рр. (Бурунді, Еритрея й Південний Судан стали приймати біженців, а, наприклад, Кувейт, Саудівська Аравія й Об'єднані Арабські Емірати почали приймати іноземних працівників).

Індія залишається головною країною-донором міжнародних мігрантів у світі. У 2020 р. вона становила 17,9 млн осіб, які розосереджені по всьому світу (Об'єднані Арабські Емірати (3,47 млн осіб), США (2,72 млн осіб), Саудівська Аравія (2,5 млн осіб) та

ін.), але склала лише 1,3% від населення країни. При тому, у 2020 р. 11,2 млн осіб

міжнародних мігрантів з Мексики становили лише 8,2% від населення країни.

Рис. 2. Динаміка міжнародних міграційних потоків за 1990 – 2020 рр., млн осіб [8]

Таблиця 1
Країни з найвищим і найнижчим рівнем річної чистої міграції у 1990-2022 рр.

Ранг	Країни-реципієнти				Країни-донори			
	1990-2000	2000-2010	2010-2013	2013-2022	1990-2000	2000-2010	2010-2013	2013-2022
1.	США				Казахстан	Бангладеш	Індія	
2.	Росія	Іспанія	Росія	Німеччина	Мексика			
3.	Німеччина	ОАЕ	Німеччина	Саудівська Аравія	Єгипет	Індія	Росія	
4.	Афганістан	Росія	Саудівська Аравія	Росія	Бангладеш	Китай		
5.	Канада	Італія	ОАЕ	Великобританія	Іран	Пакистан	Бангладеш	Сирія

Міжнародна міграція в Мексиці виділяється серед інших значними масштабами і неоднорідними характеристиками та забезпечує другий за величиною міжнародний міграційний потік: у 2020 р. 11,2 млн осіб, які народилися в

Мексиці, живуть в іншій країні, а це кожний десятий мексиканець. Крім того, ця міграція характеризується концентрацією на одному напрямку – до Сполучених Штатів Америки [8] (табл.2).

Таблиця 2
Напрями міграційного руху країн-донорів до країн-реципієнтів у 2020 р., млн осіб

Країни-донори	Країни-реципієнти															
	США	Німеччина	Саудівська Аравія	ОАЕ	Пакистан	Оман	Канада	Іспанія	Україна	Казахстан	Узбекистан	Білорусь	Південна Корея	Туреччина	Лівія	Йорданія
Індія	2,72		2,5	3,47	1,6	1,4										
Мексика	10,9	0,2					0,87	0,61								
Росія		1,2						3,33	2,48	0,87	0,67					
Китай	2,18											0,8				
Сирія		0,71	0,82											3,79	1,04	0,7

Також, слід зазначити, що регіон Північного трикутника (Гондурасу, Гватемали та Сальвадору) був основним джерелом міграції на кордоні США та Мексики в останні роки. Так, у 2021 р. Мексика була єдиною країною походження мігрантів з Гондурасу (19%), Гватемали (17%) та з Сальвадору (6%) через економічну, соціальну та політичну нестабільність.

Також, досліджуваний період змінилася й сезонна міграція. З 2000 р. найвищий рівень міграції фіксувався найчастіше у березні та зменшувався у червні-серпні, то починаючи з 2013 р. по 2021 р. все змінилося навпаки і найвищий рівень міграції фіксується у липні та зменшувався у березні [1,7].

Згідно зі звітом ООН про світову міграцію за 2022 р. [4], близько 1,1% населення світу є переміщеними особами, які залишають свої країни через конфлікт, насильство чи катастрофи. Загальна кількість переміщених осіб зросла з 84,8 млн осіб у 2019 р. до 89,4 млн осіб у 2020 р., з яких близько 34%, або 30,5 млн осіб (26,4 млн осіб зі статусом біженців та 4,1 млн осіб як шукачі притулку). Більшість переміщених осіб (61,5% або 55 млн осіб) були внутрішньо переміщеними особами (рис.3).

Особливістю міграційних потоків останніх років є й те, що більшість міжнародних мігрантів у світі (54,9%) намагаються обрати для проживання регіони свого походження. Так, у 2020 р. 69,9% європейських міжнародних мігрантів проживали в інших

європейських країнах, в Азії - 59,6%, Океанії - 56,2% та Африці - 51,6%. Мігранти з Латинської Америки та Карибського басейну,

а також із регіону Північної Америки найрідше проживають у регіоні свого походження – 26,3% та 25,2% відповідно..

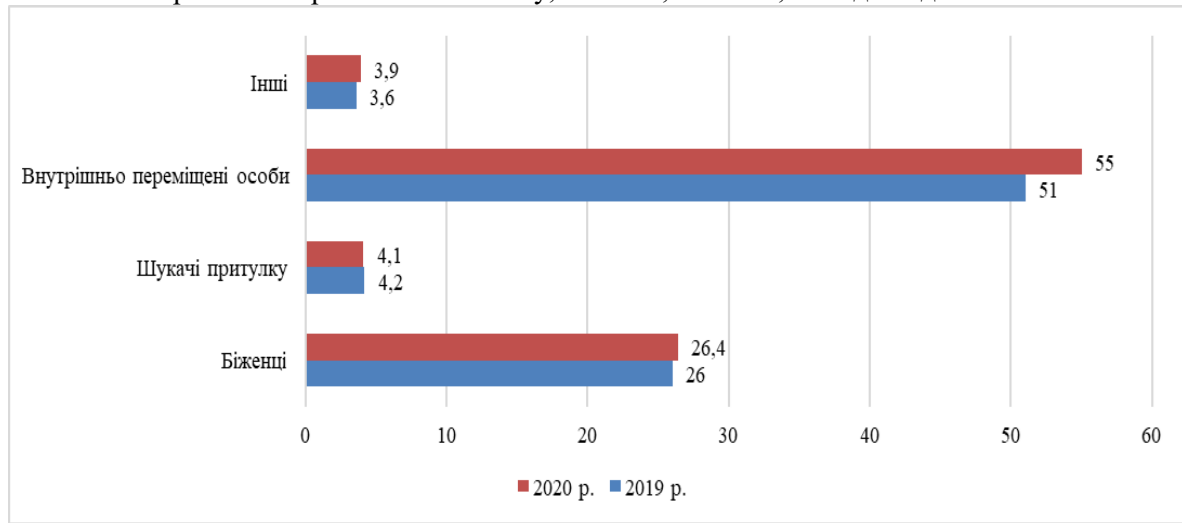

Рис. 3. Динаміка руху та структура переміщених осіб за 2019 – 2020 рр., млн осіб [7]

Міжнародні міграційні потоки мають свій власний рівень складності з урахуванням щонайменше трьох змінних: часові цикли; розвиток на різних поворотних моментах (приклади включають в себе ринок праці та міграційна політика) і його законні або незаконні форми (легальні і нелегальні).

Глобальна економічна криза стала причиною підвищення рівня динаміки міжнародної міграції і в осяжному майбутньому, за відсутності більш суворих

позицій міграційної політики (можливо, навіть з ними), міжнародна міграція буде мати стійкий висхідний тренд. У зв'язку з цим розуміння справжньої природи цього явища дає можливість ефективного використання та управління, тому досить важливо не тільки встановити чисельність, походження і призначення міжнародних міграційних потоків, але й їх правовий статус, зайнятість та соціальні умови.

узгоджених на міждержавному рівні меж внутрішньої компетенції держави в організації ефективного міграційного процесу.

Проведені дослідження дозволяють зробити висновки, що динаміка міжнародної міграції є складною та не може бути вимірною у повному обсязі, зрозуміла та врегульована. Однак, постійно зростаючий і вдосконалюваний масив даних та інформації, можуть допомогти нам краще зрозуміти ключові особливості міграції в дедалі невизначені часи.

Висновки

Наслідки міграційних процесів неоднозначні, однак їх вплив на соціально-економічний і політичний розвиток країн збільшується. Ступінь впливу багато в чому залежить від ефективності міграційної політики країни.

З огляду на вищезазначене, головним завданням розвитку глобальної системи управління міграцією є визначення максимально можливих і максимально

Anzhelika CHEPELENKO¹

1* Prof. Dr., Associate Professor of Economy, Department of Enterprise's Economy and Management, Educational-Scientific Professional Pedagogics Institute, Ukrainian Engineering Pedagogics Academy, International engineering educator (IGIP), e-mail: a.m.chepelenko@gmail.com, Web of Science Researcher ID: AAY-8966-2021, ORCID ID: 0000-0001-7794-2221

FEATURES OF INTERNATIONAL MIGRATION IN THE MODERN WORLD

Research on the patterns of international migration, along with the economic, social, and cultural transformations resulting from the reorientation of regional migration flows in the 21st century, is of paramount relevance for countries actively modernizing their migration policies. **This article aims** to identify the fundamental regularities of migration dynamics in both donor and recipient countries, based on an assessment of the macroeconomic impact of international migration over the period from 1990 to 2020. The study utilized quantitative measurement **methods** from organizations such as the World Bank, the United Nations, the International Organization for Migration, the Organization for Economic Co-operation and Development, along with analytical and statistical information. **The research reveals** that recent migration flows consist of a combination of enduring trends, despite obstacles imposed by the COVID-19 pandemic, which are anticipated to strengthen in the coming decades, as well as sporadic surges triggered by crises and natural disasters. Various demographic trends, climate-induced stressors, transformative technologies, and growing inequalities within and between countries serve as driving forces in contemporary international migration. Simultaneously, violence, conflicts, and despair have led to sudden and substantial population movements, including those from Syria, South Sudan, Myanmar, Venezuela, and more recently, Ukraine. The findings emphasize the complexity and unpredictability of international migration dynamics. However, the ever-expanding and improving data and information resources may enhance our understanding of the critical aspects of migration in increasingly uncertain times. **The primary research findings**, which offer scientific novelty, introduce a fundamentally new approach to comprehending the role of factors regulating migration processes. **The practical significance** of the results lies in the development of recommendations and proposals that can be useful in shaping and implementing national migration policies.

Keywords: migration policy, migration processes, donor countries, recipient countries, migration flows, migration corridors

REFERENCES

1. Chepelenko, A. M., & Chepelenko, D. S. (2015). Mizhnarodna mighracija v umovakh ghlobalizaciji: zakonimnosti i trendy. *Naukovyj visnyk Mukachivskjogho derzhavnogho universytetu. Ser.: Ekonomika*, 2(2), 214–220.
2. Chepelenko, A. M., & Chepelenko, D. S. (2014). SShA–Meksyka: pryroda konfliktu mighracijnykh interesiv. *Visnyk Odesjkogho nacionaljnogho universytetu. Serija: Ekonomika*, 19(2)(1), 188–192.
3. Key Figures: Mobility within and from Ukraine, 2020-2023. Retrieved from <https://www.migrationdataportal.org/resource/key-figures-mobility-within-and-from-ukraine-2020-2023>
4. Natarajan, A., Moslimani, M., & Hugo Lopez, M. (2022). Key facts about recent trends in global migration. Retrieved from <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2022/12/16/key-facts-about-recent-trends-in-global-migration/>
5. The Migration Observatory. Migrants in the UK: An Overview. Retrieved from <http://www.migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/migrants-in-the-uk-an-overview/>
6. U.S. Department of State. U.S. Relations With India. Retrieved from <https://www.state.gov/u-s-relations-with-india/>
7. World Bank. (2023). *World Development Report 2023: Migrants, Refugees, and Societies*. Retrieved from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099931505232227212/pdf/IDU01d84ab4704bc804fea08ac400af3a86ba476.pdf>
8. International Organization for Migration. (2021). *World Migration Report 2022*. Retrieved from <https://worldmigrationreport.iom.int/wmr-2022-interactive/>

Стаття надійшла до редакції: 01.05.2023

Received: 2023.05.01